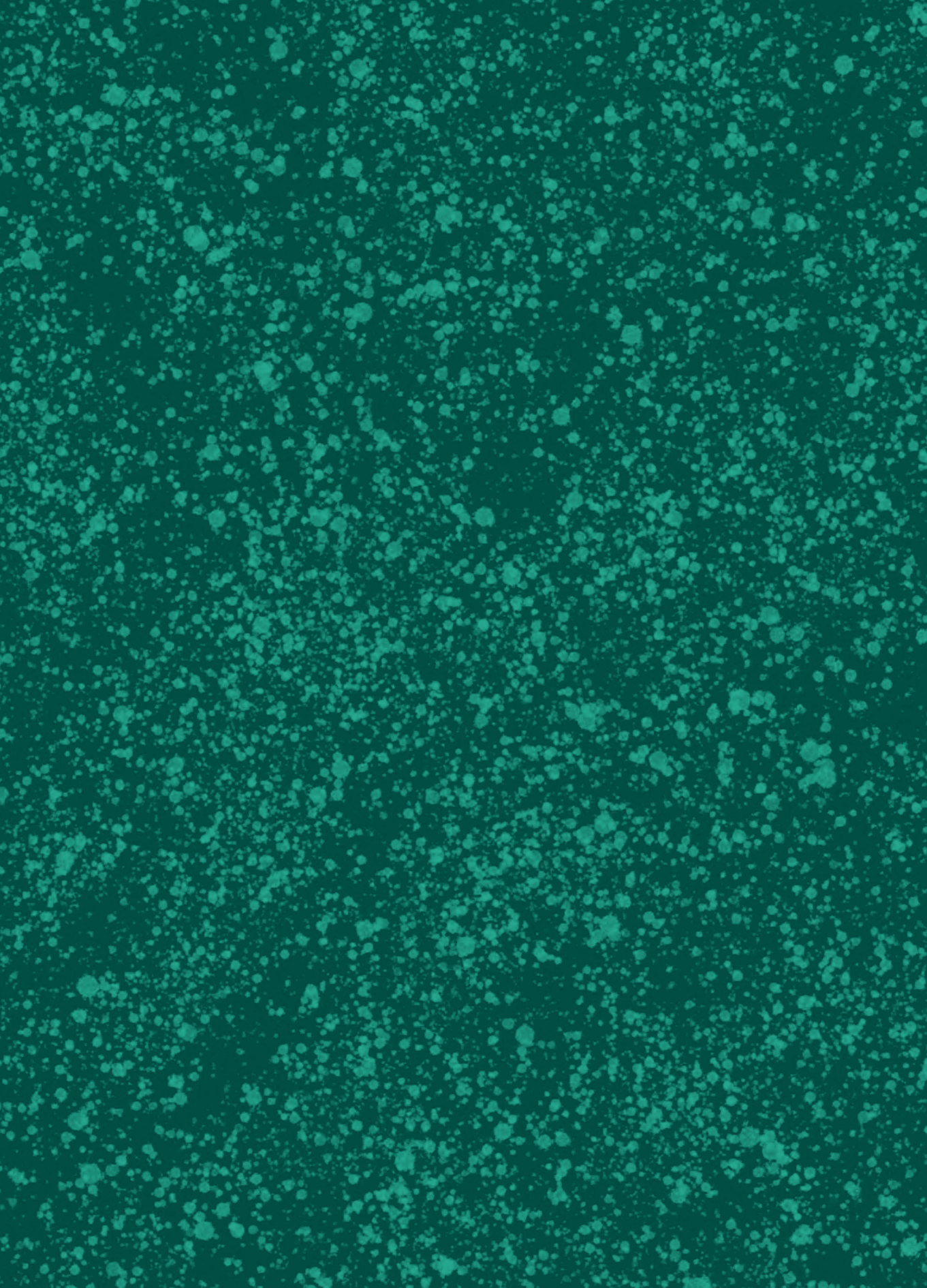

PALLO HALLUSSA

Ilmastonmuutos
haastaa myös median

Mediakasvatuksellinen
opas yläkouluun ja
toiselle asteelle

SISÄLLYS:

Johdanto	5
UUTISIA ILMASTOSTA	6
* Ilmastotoimittaja: Ilmasto pitää muistaa joka jutussa	
* 5 kysymystä medialle: Faktojen tarkistus on ykkösasia	
* Viisi faktaa ilmastonmuutoksesta	
* Harjoituksia	
UHKAKUVIA, RATKAISUJA JA TOIVOA	16
* 5 kysymystä medialle: Tasapainoilua ahdistuksen ja toivon välillä	
* Harjoituksia	
MIELIPITEITÄ VAI FAKTOJA?	24
* 5 kysymystä medialle: Kommenttikenttä käy kuumana	
* Vinkit medialukutaitoon: Haasta itsesi ja asiantuntija, tunne julkaisija ja tarkista faktat	
* 5 kysymystä medialle: Journalistin pitää välttää tasapainoharhaa	
* Instagram-journalisti: Hämentäjät hämentää, mutta perusfaktat eivät muutu	
* Harjoituksia	
NUORET ÄÄNESSÄ JA TOIMIJOINA	38
* 5 kysymystä medialle: Myös kansalaiset pääsevät ääneen	
* Ilmastoaktivisti: Enemmän nuoria ja asiantuntijoita uutisiin	
* Aktivistin vinkit: Näin hyödynnät mediaa ilmastovaikuttamisessa	
* Harjoituksia	
Lähteet	50

JOHDANTO:

OTETAAN PALLO HALTUUN!

Ilmastomuutos on aikamme isoimpia puheenaiheita ja suurimpia ratkaistavia kysymyksiä. Se on teema, joka linkittyy vahvasti myös mediaan ja medialukutaidon perusteisiin.

Ilmastomuutosta käsitteleviin sisältöihin toimivat samat medialukutaidon peruskysymykset, joita tarvitset muutenkin. Niiden äärellä tarvitaan kriittistä asennetta ja lähdekritiikkiä. Apua on myös siitä, jos ymmärtää median toimintaperiaatteita ja hahmottaa, miten journalistinen sisältö eroaa esimerkiksi mainonnasta, blogipostauksesta tai uutista jäljittelevästä valeuutisesta.

Pallo hallussa -opas on käytännöllinen työkalu mediakasvatukseen yläkoulussa ja toisella asteella. Se tarjoaa näkökulmia, taustaa ja harjoituksia luotettavan ilmastotiedon tunnistamiseen ja median ilmastouutisoinnin tarkasteluun. Se haastaa pohtimaan, millainen on median rooli ilmastomuutoksesta kertomisessa ja sen torjunnassa.

Opas jakautuu neljään osioon, joista jokainen koostuu taustateksteistä ja harjoituksista. Taustateksteissä kurkistetaan toimitusten kulissien taakse. Niissä median ammattilaiset kertovat, millaisia valintoja ilmastouutisten taustalla tehdään. Käytännölliset harjoitukset taas laittavat pohtimaan, tekemään ja kokeilemaan.

Ensimmäisessä luvussa *Uutisia ilmastosta* tarkastellaan ilmastomuutosuutisten määrän muuttumista mediassa sekä sitä, käsitelläänkö teemaa mediassa riittävästi. Toisessa luvussa *Uhkakuvia, toivoa ja ratkaisuja* puhutaan ilmastoahdistuksesta ja siitä, miten uutiset voisivat tarjota myös ratkaisuja ja toivoa. Kolmannessa luvussa *Mielipiteitä ja faktoja* pohditaan ilmastomuutokseen liittyvää polarisaatiota ja siitä, miten saada ymmärrystä erimielisten välille. Viimeisessä luvussa *Nuoret äänessä ja toimijoina* on keskiössä nuorten ilmastoliike sekä se, kuinka hyvin nuorten ääni kuuluu mediassa.

Tervetuloa hyödyntämään tätä opasta, oppimaan uutta ja haastamaan myös itsenne!

Hanna Romppainen

mediakasvatusasiantuntija

Sanomalehtien Liitto

UUTISIA ILMASTOSTA

Ilmastonmuutos on hidas prosessi, joka muuttaa kaiken. Se haastaa myös median.

Aktiivinen median seuraaja ei voi välttyä ilmastonmuutosta käsitteleviltä uutisilta – ja hyvä niin. Kyseessä suuri globaali kriisi, johon tarvitaan ison mittakaavan ratkaisuja nopeasti.

Ilmastonmuutos oli mediassa pitkään melko marginaalinen aihe. Sitä käsiteltiin lähinnä tiedejutuissa ja uutisissa ilmastoneuvotteluista. Mutta viime vuosina ilmastonmuutos on ollut mediassa iso ja näkyvä teema.

Parin viime vuoden aikana mediassa on kirjoitettu paljon syksyllä 2018 julkaistun IPCC-raportin skenaarioista, nuorten ilmastoliikkeestä, **Greta Thunbergistä** ja ilmastoahdistuksesta. Myös kevään 2019 eduskuntavaaleissa ilmastonmuutos oli yksi keskeisistä teemoista.

Ilmastonmuutos on uutisena valtava – se muuttaa kaiken. Ilmastoteemoihin erikoistuneen toimittajan **Hanna Nikkasen** (2017) mukaan ilmastonmuutos ei voi enää olla ympäristö- ja tiedetoimittajien erikoisuus. Sen tulee olla osa kaikenlaisia mediasisältöjä – niin taloutta, lifestyleä, paikallisuutisia kuin politiikkaa.

Vastuullinen uutismedia välittää luotettavaa tietoa ilmastonmuutoksesta ja siitä, mihin kaikkeen se vaikuttaa. Median tehtävänä on myös haastaa päättäjiä toimimaan ja olla kriittinen. Toisaalta on tärkeää kertoa myös ratkaisuista ja toivosta silloin, kun siihen on aidosti syytä.

Ilmastonmuutos ei ole nopea muutos vaan hidas prosessi, ja se sopii siksi huonosti perinteisiin uutiskriteereihin. Se ei tapahdu jossain tietyssä paikassa tiettyyn aikaan – vaan kaikkialla ja kaikkeen vaikuttaen. Tämä haastaa median. Yksittäisiin uutisiin keskittymisen sijasta on tärkeää, että mediassa pyritään antamaan kokonaiskuva asiasta. ✨

ILMASTOTOIMITTAJA:

ILMASTO PITÄÄ MUISTAA JOKA JUTUSSA

Juuri nyt ilmastonmuutosta käsitellään mediassa aiempaa enemmän. Silti Vihreässä Langassa toimittanut Lasse Leipola ihmettelee, mihin teema unohtuu vaikkapa matkailusivuilla.

Elämme ilmastouutisoinnin kolmatta huippukautta Suomessa. Ensimmäinen oli vuonna 2009, jolloin kaikki puhuivat ilmastonmuutoksesta. Sitten aihe unohtui, kunnes Pariisin ilmastohuippukokouksen aikaan vuonna 2015 aihe ponnahti hetkeksi pinnalle. Ja viimeisimpänä kesän superhelteet ja kansainvälisen ilmastopaneeli IPCC:n raportti ilmastotavoitteiden riittämättömyydestä herättivät keskustelun jälleen syksyllä 2018.

"Se oli ensimmäinen kerta, kun mielestäni ilmastonmuutos nousi isosti esille ja jäi otsikoihin", **Lasse Leipola** sanoo. Hän oli vuoden 2019 lopussa lakkautetun *Vihreä Lanka* -lehden toimittaja.

Leipola on seurannut suomalaista ilmastouutisointia pitkään, ja juuri nyt hänen

mielestään ilmastonmuutosta käsitellään uutisissa "riittävästi". Uudet tutkimustulokset, raportit ja esimerkiksi merkittävät poliittiset päätökset uutisoidaan laadukkaasti ja näyttävästi.

Sen sijaan toimituksissa ja mediatoimistoissa pitäisi Leipolan mukaan miettiä, onko ilmastokriisi niin iso asia, että sen pitää näkyä tiedotusvälineissä kautta linjan.

"Onko se ihan okei vai ihan hullua, että yhdellä sivulla puhutaan IPCC:n ennustavan vakavia seurauksia ja viisi sivua myöhemmin on juttu katumaasturista tai halpalennoista ilman mainintaa ilmasto-vaikutuksista?"

Tästä Leipola ja päätoimittaja **Riikka Suominen** ovat puhuneet toimittajille #Entäs-ilmasto-kampanjassaan. He toivovat, että toimittajat miettivät ilmastoa jokaisen jutun kohdalla.

Muutos on jo näkyvissä. Leipola kertoo huomanneensa, että esimerkiksi matkailusivuilla puhutaan yhä enemmän maata pitkin matkustamisesta ja ruokasivuilla kasvisreseptit ovat yleistyneet. Myös politi-

kan toimittajat huomioivat ilmaston entistä useammin.

Ilmastojournalismin tasoa on kirittänyt kansalaisten aktivismi ja kiinnostus siihen, millä valinnoilla on merkitystä ilmastonmuutoksen hidastamisessa.

Leipola kertoo joutuneensa miettimään, missä menee ammattimaisen toimittajan ja ilmastoaktivistin roolien raja.

"Median vastuun ja lukijoiden palvelemisen näkökulmasta on tärkeää kertoa siitä, miten voi toimia, mitkä toimet ovat merkityksellisiä ja jos haluaa osoittaa mieltään, missä se onnistuu", hän sanoo.

"Ehkä jos aletaan ponnekkaisesti vaati-
maan ihmisiä barrikadeille, se menee jour-
nalismin tontin ulkopuolelle."

Miltä sitten näyttää tulevaisuus? Onko vaar-
rana, että kiinnostus taas lopahtaa? Kyllä,
Leipola vastaa epäroimättä. Jos ihmisten
mielenkiinto ja klikit hiipuvat, vähenevät
jututkin.

Ilmastouutisten tulevaisuuteen vaikut-
taa moni muukin asia: Jos tapahtuu jotain
suurta, kuten vuoden 2008 talouskriisi, voi

ilmastonmuutos pudota tärkeysjärjestyk-
sessä. Jos taas ilmastoaktivismi lisääntyy,
se todennäköisesti pitää aiheutta esillä.

Leipola sanoo, että hänestä olisi har-
haanjohtavaa, jos media puhuisi ilmaston-
muutoksesta muuten kuin erittäin suurena,
jo alkaneena katastrofina.

"Halpalentojutut, katumaasturiarviot tai
liharuokareseptit voivat näyttää vastuutto-
milta muutaman vuosikymmenen päästä,
kun ilmastonmuutoksen vaikutukset näky-
vät yhä selvemmin ja arkisten valintojen
vaikutus ymmärretään kirkkaammin", hän
sanoo. ✨

Teksti: Mari Uusivirta

FAKTOJEN TARKISTUS ON YKKÖSASIA

Vastuullinen media antaa tilaa monenlaisille näkökulmille ilmastoasioissa, Kuopion Kaupunkilehden ja Viikkosavon päätoimittaja Aija Pirinen sanoo.

Työskentelet kahden kaupunkilehden päätoimittajana. Millä tavalla käsittelette ilmastonmuutosta?

Ilmastojuuttujen määrä on kasvanut. Meillä on ollut juttua esimerkiksi paikallisten nuorten ilmastolakosta. Ilmastoasioista keskustellaan runsaasti myös mielipidesivuilla, koska alueelle on ollut suunnitteilla havusel-lutehdas. Vastuullisena medianana pyrimme antamaan monenlaisille näkökulmille tilaa lehdissä.

Miten huomioitte ilmastonmuutoksen eri aiheiden yhteydessä?

Kun se luontevasti kuuluu aiheeseen. Haemme kiinnostavia ja tunteita herättäviä aiheita. Ilmasto on sellainen, varsinkin Etelä-Suomen ulkopuolella. Ihmisillä on tarve perustella kantojaan esimerkiksi auton käyttöön.

Mikä on kaupunkilehden rooli ilmasto-journalismissa?

Haluamme antaa tavallisille ihmisille äänen. Roo-
limme on muistuttaa, että tälläkin alueella on paljon eri
tavoilla ajattelevia ihmisiä.

Millainen vastuu lehdellä on lukijoiden mielipidesivuilla esittämistä väitteistä?

Pyrimme ilman muuta tarkistamaan niiden faktat. Leh-
dellä on yhtälailla vastuu mielipidesivuista. Ilmaston-
muutos on tietysti haastava aihe, joka vaatii ymmär-
rusta. Selvästi virheellisiä väitteitä tai epäilyttävää
tietoa ei kuitenkaan julkaista.

Olet varajäsen Julkisen sanan neuvostossa, joka valvoo, että toimitukset noudattavat yhdessä sovittuja ohjeita. Miten Journalistin ohjeet tukevat vastuullista ilmastojournalismia?

Journalistin ohjeet sanovat esimerkiksi, että faktat on
tarkistettava mahdollisimman hyvin. Jotkut asiat ovat
mielipideasioita, toiset eivät. Toimituksille on haaste
miettiä ketä kuullaan, kun tutkijoillakin on eriäviä näke-
myksiä. Toimittajan tulee suhtautua kriittisesti tieto-
lähteisiin, eikä hän saa antaa ennakkoasenteidensa
vaikuttaa.

Teksti: Mari Uusivirta

VIISI FAKTAA ILMASTONMUUTOKSESTA:

1. Ihminen aiheuttaa toiminnallaan paljon kasvihuonekaasuja, mikä lämmittää ilmastoa.
2. Ilmasto on muuttunut aina, mutta nykyinen muutos on poikkeuksellisen nopea.
3. Maapallon lämpötila on ihmisen aiheuttamien päästöjen vuoksi noussut yhden asteen esiteollisesta ajasta. Lämpötilan nousu tulisi IPCC-ilmastoraportin* mukaan pysäyttää 1,5 asteeseen.
4. Ilmastomuutosta voidaan hillitä muun muassa siirtymällä fossiilisista energianlähteistä uusiutuviin, vähentämällä energiankulutusta ja lisäämällä hiilinieluja.
5. Yksittäiset ihmiset voivat vaikuttaa ilmastomuutokseen asumiseen, liikkumiseen ja ravintoon liittyvillä valinnoilla.

*IPCC on YK:n alainen hallitusten välinen ilmastopaneeli

HARJOITUKSIA

1. Keskustelkaa yhdessä:

- ✱ Millaisia ilmastonmuutokseen liittyviä sisältöjä kohtaat omassa media-arjessasi?
- ✱ Kuinka kiinnostunut olet seuraamaan ilmastouutisia?
- ✱ Millainen rooli medially on ilmastonmuutoksesta kertomisessa ja sen torjunnassa?
- ✱ Pitäisikö vaikutukset ilmastoon huomioida kaikissa uutisissa ja jutuissa?

2. Paikallisia ilmastouutisia

a) Valitkaa pienryhmässä tarkasteltavaksi alueenne lähieuutismedia – joko paikallis-, kaupunki- tai maakuntalehti.

b) Selatkaa sisältöjä lehden verkkosivuilla tai Facebook-sivulla. Tarkastelkaa, kuinka paljon ilmastonmuutosta käsitellään tai sivutaan jutuissa. Etsikää vähintään kolme juttua, jotka käsittelevät jollain tavalla ilmastonmuutosta ja keskustelkaa yhdessä:

- ✱ Millaisia ilmastonmuutokseen liittyviä juttuja löysitte? Millaisia aiheita ne käsittelevät? Oliko niissä jonkinlainen kytkös paikallisiin puheenaiheisiin?
- ✱ Kuinka näkyvä aihe ilmastonmuutos on kokonaisuudessaan tässä lehdessä tarkastelunne pohjalta?

c) Asettukaa paikallis- tai kaupunkilehden toimittajan rooliin. Ideoikaa paikallisia juttuaiheita, joissa on mukana ilmastonmuutosnäkökulma. Jutut voivat olla niin uutisia, henkilöhaastatteluja kuin vaikkapa mielipidekirjoituksia. Kenen ääni ei kuulu riittävästi? Mistä näkökulmasta lehdessä pitäisi kirjoittaa enemmän? Lähettäkää halutessanne juttuvinkit lähilehtenne toimitukseen.

3. Jääkarhuja ja muita ilmastokuvia

a) Tutki, millaisia kuvia ilmastomuutosta käsittelevien uutisten yhteydessä julkaistaan. Rajaa tarkastelusi 1–3 uutismediaan ja noin kuukauden aikaraamiin. Valitse 5–10 mielestäsi kiinnostavinta kuvaa.

b) Tarkastele kuvia ja pohdi:

- * Millaisen viestin ilmastomuutoksesta kuvat välittävät? Millaisia tunteita ne herättävät?
- * Mihin paikkaan kuvat sijoittuvat?
- * Korostuuko tai toistuuko kuvissa jokin asia tai teema?
- * Kaikuuko kuvien taustalla jonkinlainen kannanotto tai viesti?

Pohtikaa yhdessä: Millaisia kuvia ilmastomuutosjutuissa tyypillisesti julkaistaan? Millaisia kuvia taas nähdään harvoin? Millaisia kuvia teidän mielestänne ilmastojutuissa pitäisi julkaista enemmän?

c) Valitse yksi ilmastomuutosta käsittelevä juttu jaideoi sille vaihtoehtoinen kuvitus. Mikä muuttuu?

4. Ryhdy ilmastojournalistiksi

a) **Konkreettinen ilmastojuttu.** Valitse yksi asia, johon ilmastomuutos on vaikuttanut tai jota se uhkaa (esimerkiksi palsojen tai jäätiköiden sulaminen, makean veden riittävyys tai meren pinnan nouseminen). Selvitä mahdollisimman konkreettisesti, miten ilmastomuutos tähän asiaan vaikuttaa ja mitä sille olisi tehtävissä. Kirjoita havainnollinen lehtijuttu aiheesta. Mieti sille myös kuvitus.

b) Haasta paikallispoliitikko. Mihin ympäristöasioihin omassa kotikunnassasi tai -kaupungissasi pitäisi sinun mielestäsi kiinnittää enemmän huomiota? Miten kotipaikkakunnastasi voisi tehdä ilmastoystävällisemmän? Haastattele paikallisia päättäjiä. Kysy heiltä, mitä konkreettista he ovat tehneet työssään ilmaston hyväksi.

c) Laadi ilmastonystävän vinkit. Tee hyöty- tai vinkkijuttu, jossa kerrot 5–10 vinkkiä ilmastoystävällisempään elämään.

d) Ota kantaa. Kirjoita kolumni ilmastomuutokseen liittyen. Suunnittele aluksi, mitä tahdot sanoa ja mikä on pääviestisi. Rajaa näkökulmasi äläkä yritä sanoa kaikkea – niin tekstistä tulee kiinnostavampi. Idea tekstiin voi syntyä omasta arjen havainnostasi tai kokemuksestasi. Ideoinnin tueksi kannattaa myös lukea ilmastomuutosta käsitteleviä mielipidetekstejä (esimerkiksi yleisönosastokirjoitukset, pääkirjoitukset tai kolumnit) lähilehdestäsi.

5.

Katumaasureita, halpalentoja ja ilmastojuttuja

Voiko media kirjoittaa samanaikaisesti ilmastomuutoksesta ja esimerkiksi formuloista, halpalennoista, katumaasureista tai liharuokaresepteistä? Pitäisikö näiden juttujen yhteydessä kertoa vaikutukset ilmastoon?

Millaiselta näyttäisi media, joka huomioisi ilmastomuutoksen kaikissa jutuissa? Valitse yksi urheilu-, talous-, ruoka- tai matkailujuttu ja mieti, miten aiheen käsittely muuttuisi, jos mukana olisi ilmastoteema ja siinä huomioitaisiin vaikutukset ympäristöön.

UHKAKUVIA, RATKAISUJA JA TOIVOA

Miten ilmastonmuutoksesta pitäisi kertoa mediassa? Uhkakuvia ja ongelmia ei tietenkään voi sivuuttaa, mutta kuinka paljon tulisi kertoa myös toivosta ja ratkaisuksista tai kannustaa toimimaan?

”Journalismin pitäisi kyetä luotsaamaan yleisönsä tulevaisuuteen, joka on melko ahdistava ja yksityiskohdiltaan pitkälti hämärän peitossa”, toimittaja **Hanna Nikkanen** kirjoittaa *Hyvän sään aikana* -teoksessa.

Uutiset aiheuttavat tutkitusti ilmastoahdistusta. Sitran syksyllä 2019 julkaiseman [Ilmastotunteet-tutkimuksen](#) mukaan lähes 40 prosenttia alle kolmikymppisistä suomalaisista kokee ilmastoahdistusta. Kyselyn mukaan uutiset ovat merkittävin sekä vaikeita että rohkaisevia ilmastotunteita aiheuttava tekijä.

Negatiiviset asiat usein korostuvat uutisissa. Tämä johduttaa siitä, että median yhtenä tehtävänä on raportoida ongelmista ja paljastaa epäkohtia tai vääryyksiä. Usein mediassa etsitään myös kärjistyksiä, draamaa ja jännitettä, koska se lisää kiinnostavuutta.

Media ei voi tietenkään jättää kertomatta epäkohdista siksi, että ne voivat tuntua lukijoista ahdistavilta. Vaikka tieto lisää tuskaa, se voi antaa myös kipinän toimia – näin kävi ilmastoaktivisti **Greta Thunbergillekin**. Myös Sitran Ilmastotunteet-kyselyyn vastanneista yli puolet koki, että ilmastoahdistusta helpottaa se, että perehtyy aiheeseen ja etsii siitä tietoa.

Viime aikoina on kuitenkin puhuttu paljon siitä, että uhkakuvien ja ongelmien rinnalla mediassa tulisi puhua yhä enemmän ratkaisuksista ja toivosta. Ratkaisukeskeisyttä uutisilta toivovat erityisesti nuoret mediankäyttäjät. Ongelmiin keskittyvä uutisointi voi pahimmillaan passiivoida ja ratkaisukeskeisyys taas aktivoida toimimaan.

Toivoon keskittyminen ei voi tarkoittaa silmien ummistamista ongelmilta. Isoja ongelmia ei paikata laastarilla eikä globaalia kriisiä ratkaista pelkästään kulutusvalinnoilla. Toivoa antaa se, että päättäjät tekevät asialle jotain ja ottavat ongelman vakavasti. Ja tähän media voi olla haastamassa kriittisellä journalismilla. ✨

TASAPAINOILUA AHDISTUKSEN JA TOIVON VÄLILLÄ

5 KYSYMYSTÄ MEDIALLE

Journalismin pitää kertoa ahdistava totuus mutta tarjota myös ratkaisuja, Helsingin Sanomien vuoden 2019 ilmastokirjeenvaihtaja Piia Elonen sanoo.

Millainen vastuu medialla ilmastoahdistuksen aiheuttajana?

Journalismin yksi tehtävä on haastaa vallanpitäjiä ja kertoa yhteiskunnallisista ongelmista. Asioista ei voi jättää kertomatta siksi, että joku voi ahdistua. Mutta medialla on vastuu myös näyttää, miten ihmiset voivat olla ratkaisemassa ongelmaa. Se vähentää ahdistusta.

Miten journalisti voi tarjota toivoa?

Kerrottavaa on, sillä ratkaisuja on olemassa paljon muun muassa sääntelyssä ja teknologiassa. Ja silloin on myös toivoa. Vaatii asiantuntemusta seuloa ratkaisuista hömppää ja humpuuki sekä kertoa, mitkä ovat vaikutukseltaan todella isoja ja mitkä pientä piperrystä.

Nuoret toivovat uutisilta ratkaisukeskeisyyttä. Miten kerrot ratkaisuista realistisesti?

Katson hiilidioksidipäästöjä tonneissa ja arvioin, millaisen lupauksen ratkaisu antaa. Toinen kysymys on, onko lupaus uskottava. Täytyy myös miettiä, mitä ratkaisu maksaa, mitkä ovat huonot puolet ja kuinka realistinen ratkaisu on poliittisesti. Aikomuksissa vähentää fossiilisia polttoaineita arvioin, kuinka riippuvainen maa on niistä, millaiset päästöt ovat nyt ja mikä tai kuka voisi muutoksen käynnistää. Yritän pureutua alkusyyihin.

Miten tasapainottelet realismin, toivon ja uhkakuvien kanssa?

Uutisoinnissa ei pidä liikaa painottaa yksilön ja elämäntapavalintojen vastuuta. Ilmastonmuutos on iso globaali ongelma. Ratkaisemiseen tarvitaan valtioita, hallituksia ja poliitikkoja.

Miten tasapainoa saisi tiedotusvälineen kaikkien uutisten välille?

Se vaati lehden johdolta kokonaiskuvan katsomista ja sen koordinoimista, millaisia juttuja osastoilla tehdään ja mistä näkökulmista. Johdolla pitää olla näkemys siitä, millaista tasapainoa ja journalismia vaaditaan. Muuten yksittäiset toimittajat tekevät mitä tekevät, ja tasapaino voi heilahtaa.

Teksti: Mari Uusivirta

HARJOITUKSIA

1. Keskustelkaa yhdessä:

- * Millaisia tunteita ilmastoon liittyvät uutiset sinussa herättävät?
- * Millaiset uutiset voivat aiheuttaa ahdistusta? Entä millaiset antavat toivoa?
- * Ottavatko päättäjät ilmastonmuutoksen riittävän vakavasti?
- * Mitä sinä toivot ilmastoa käsitteleviltä uutisilta: uhkakuvia, ratkaisuja vai toivoa?

2. Otetaan ilmastoahdistus vakavasti!

a) Tutustu Ilmastotunteet 2019 -kyselytutkimukseen

[Uutinen: Kestävät elämäntavat auttavat ilmastoahdistukseen](#)

- * Mitkä ilmastonmuutokseen liittyvät asiat ahdistavat tai turhauttavat sinua? Mitkä asiat herättävät toivoa?
- * Sitran tutkimuksen mukaan kestävät elämäntavat ja tieto auttavat ilmastoahdistukseen. Mikä on sinun mielestäsi paras lääke ilmastoahdistukseen?
- * Otetaanko nuorten ilmastoahdistus sinun mielestäsi riittävän vakavasti?

b) Kootkaa yhteen asiat, jotka teidän mielestänne auttavat ympäristöahdistukseen. Tehkää niistä 5–10 kohdan lista ja muokatkaa se jutuksi, jonka voisi julkaista jossakin uutismediassa.

3.

Korjauskikkoja ja aitoja ratkaisuja

a) Valitse tarkasteltavaksi yhdestä kolmeen uutismediaa – joko printti- tai verkkolehteä. Etsi niistä ilmastonmuutosta käsitteleviä tai sitä sivuavia juttuja ja ota niiden otsikot talteen – printtilehdestä leikaten ja verkkolehdestä esimerkiksi kuvakaappauksin.

b) Ryhmitelkää löytämänne jutut kolmeen kategoriaan: uhkakuvia, toivoa ja ratkaisuja. Keskustelkaa yhdessä:

- ✱ Mihin kategoriaan tulee eniten otsikoita?
- ✱ Millaisia juttuja on uhkakuvia-kategoriassa? Keskittyykö media teidän mielestänne liikaa uhkakuviin?
- ✱ Millaiset jutut välittävät toivoa? Onko toivo teennäistä vai perusteltua?
- ✱ Millaisia ratkaisuja ilmastonmuutokseen jutuissa tarjotaan? Minkä mittaluokan ratkaisuista on kyse? Ovatko tarjotut ratkaisut vaikutukseltaan isoja vai pieniä?

c) Ilmastokirjeenvaihtaja Piia Elosen mukaan toivoa on, sillä ilmastonmuutokseen on tarjolla ratkaisuja muun muassa sääntelyssä ja teknologiassa. Pureudu johonkin teknologiaan, josta on jo nyt tai uskotaan tulevaisuudessa olevan hyötyä ilmastonmuutoksen torjunnassa. Millaisesta teknologiasta on kyse? Millaisen ratkaisun ilmastonmuutokseen se käytännössä tarjoaa? Entä kuinka iso merkitys tällä teknologialla voi olla ilmastonmuutoksen torjunnassa?

4. Päättäjien teot puntarissa

a) Tutustu kahteen Ville Rannan *Ilta-lehdessä* julkaistuun pilapiirrookseen, joissa kritisoidaan päättäjien riittämättömiä ilmastotoimia:

[Ilmastohätätila – mitä tehdään?!](#) (*Ilta-lehti* 29.11.2019)

[Maria Ohisalo kirjoittaa muistelmiinsa, miten vihreät taisteli](#) (*Ilta-lehti* 20.9.2019)

b) Tee oma pilapiirros, jossa kritisoit jollain tavalla päättäjien ilmastotoimia. Kritiikki voi kohdistua joko kuntapäättäjiin, valtakunnallisiin päättäjiin tai maailman johtajiin. Ideoinnin tueksi kannattaa lukea paikallisia tai valtakunnallisia politiikan uutisia tai ulkomaan uutisia.

5. Ilmastonmuutos mainoksissa

a) Etsi jokin mainos, jossa on jollain tavalla mukana viittaus ilmastonmuutokseen. Erittele mainosta:

- ✱ Mikä on mainoksen viesti ja tavoite?
- ✱ Kehen se vetoaa?
- ✱ Miksi mainoksessa on mukana viittaus ilmastonmuutokseen? Millä tavalla se hyödyttää mainostajaa?
- ✱ Tarjoaako mainos uhkakuvia, toivoa, ratkaisuja vai jotain muuta?

b) Tee vastamainos: Valitse ensin jokin sinua kiinnostava tai tunteita herättävä mainos, jossa on ilmastonäkökulmasta jonkinlainen ristiriita. Muuntele mainosta niin, että siitä tulee kulutuskriittinen.

6.

1,5 asteen maailman uutiset

Kuvitellaan, että elämme maailmassa, jossa päättäjät kaikkialla maailmassa ovat sitoutuneet 1,5 asteen ilmastotavoitteen saavuttamiseen. Ilmastomuutoksen hidastamiseksi ja siihen sopeutumiseksi tehdään aktiivisesti erilaisia toimia.

Miltä median uutiset näyttäisivät? Millaiset aiheet nousisivat otsikoihin, keitä haastateltaisiin ja miltä elämäntyylillä näyttäisi? Ideoikaa 1,5 asteen maailman ilmastouutiset. Miltä näyttäisi pääuutissivu, ulkomaan uutiset, urheilusivut tai talousuutiset? Millaisia aiheita käsiteltäisiin matkailusivuilla? Julkaistaisiinko vielä autoliitettä? Kannattaa miettiä erilaisia juttutyyppejä (esimerkiksi uutisia, henkilöhaastatteluja ja mielipidekirjoituksia) ja aiheita mahdollisimman laajasti elämän eri osa-alueilta.

Ennen juttujen ideoimista perehtykää siihen, millaisia muutoksia 1,5 asteen ilmastotavoite käytännössä tarkoittaisi eri yhteiskunnan aloilla, eri puolilla maailmaa, globaalissa päätöksenteossa ja yksilön arjessa.

MIELIPITEITÄ JA FAKTOJA

Keitä kaikkia pitäisi kuulla ilmastonmuutosta käsittelevissä jutuissa? Miten saada rakentavaa keskustelua erimielisten välille?

Ilmastonmuutos aiheuttaa vahvoja kannanottoja. Se on teemana politisoitunut ja puheenaiheena melkoinen kuumaperuna.

Iltalehden vastaava päätoimittaja **Erja Yläjärvi** kertoi Twitterissä (30.10.2019), että *Iltalehti* joutuu sulkemaan usein keskustelun niissä jutuissa, joissa mainitaan **Greta Thunberg**. "Jotain ilmastonmuutoskeskustelussa on vialla", Yläjärvi kirjoittaa: "Media voi tehdä – osansa, mutta tällä hetkellä osa yleisöstä ei yksinkertaisesti halua keskustella."

Nykyisessä mediamaailmassa periaatteessa kenellä tahansa on mahdollisuus saada kannanotolleen suuri näkyvyys. Parhaimmillaan some on mahtava väline demokratian ja vaikuttamisen kannalta. Mutta siinä on myös riskejä. Somen uutisvirran otsikko näyttää melko samalta lähteestä riippumatta – ja kaikki tieto näyttää melko samanlaiselta ja samanarvoiselta. Pahimmillaan totuudeksi nousee se, joka huudetaan suurimmalla äänellä – pitivät pä faktat paikkansa tai ei.

On tärkeää kuulla eri näkökantoja ja olla vuorovaikutuksessa. Ilmastonmuutos ei kuitenkaan ole mielipidekysymys, se on fakta. Jokainen voi tietenkin olla oman kokemuksensa asiantuntija, mutta ongelma on, jos kokemusasiantuntija tuodaan tasavertaisena vaikkapa ammattitutkijan rinnalle. Mielipiteet eivät ole samanarvoisia, koska asiantuntija tietää asiasta enemmän kuin maallikko.

Median tarve antaa tilaa eri näkökannoille johtaa välillä tasapuolisuusharhaksi eli false balanceksi kutsuttuun ilmiöön. Siinä jostakin asiasta halutaan kertoa kaksi eri näkökulmaa, mutta toinen kanta ei ole kunnolla perusteltu tai tasavertainen. Tämä voi johtaa siihen, että esimerkiksi ilmastonmuutoksen vastustajat saavat mediassa enemmän tilaa kuin olisi tarpeen.

Journalismin tehtävänä on välittää luotettavaa ja monipuolista tietoa ilmastonmuutoksesta. Se on lähtökohdaisesti riippumatonta ja tarkistettua. Jos tehdään virheitä, ne oikaistaan. Journalistinen media ei aja jotain agenda tai rummuta tietyn ryhmän kantaa.

Mediassa ei kuitenkaan vain neutraalisti välitetä tietoa, vaan siellä otetaan myös kantaa. Journalismissa myös mielipide ja fakta erottuvat toisistaan – tämä taataan journalistin ohjeissa. Yleisön on aina voitava selvästi erottaa, onko kyse faktasta vai mielipiteestä. ✨

5

KYSYMYSTÄ MEDIALLE

KOMMENTTIKENTTÄ KÄY KUUMANA

Ilmastomuutos herättää monissa lukijoissa voimakkaita tunteita, Iltalehden päätoimittaja Erja Yläjärvi sanoo.

Millaista kommentointia ilmastouutisointi herättää?

Lukijoiden kommentteja ilmastojuuttuihin tulee paljon. Osassa jutuista joudumme sulkemaan kommentoinnin asiattomuuksien vuoksi. Ilmastomuutos herättää osassa lukijoista tosi voimakkaita tunteita ja aihe jakaa suomalaisia.

Mitkä aiheet saavat erityisen paljon kommentteja?

Lukijoinamme ovat käytännössä kaikki suomalaiset. Heitä kiinnostavat sekä hyvin arkiset aiheet että maailman tapahtumat: Mitä itse voi tehdä? Miten ilmastomuutos vaikuttaa autoiluun tai syömiseen? Esimerkiksi Amazonin metsäpalot ja Greta Thunberg kiinnostavat.

Ketkä ilmastoaiheita kommentoivat?

On vaikea sanoa mitään tarkkaa, mutta nuoret vaikuttavat kommentoivan verkossa vähemmän kuin vanhemmat. Kommentin jättää helposti lukija, jolla on vahva mielipide tai joka on eri mieltä. Lukijamäärämme on 3,5 miljoonaa suomalaista kuukaudessa, heistä vain murto-osa kommentoi koskaan mitään aihetta.

Miten toimituksessa huomioidaan se, että kommentteja jättävät usein ne, jotka ajattelevat aiheesta kielteisesti?

Se ei vaikuta siihen, että uutisointi perustuu faktoihin, siihen, että käsittelemme aihetta eri kulmista, tai aihevalintoihimme. Teemme jutut sen perusteella, mitä ajattelemme monipuolisen yleisön haluavan ja tarvitsevan.

Miten pyritte itse vaikuttamaan siihen, että keskustelu olisi rakentavaa?

Sisällöllä. Emme ala itse räyhätä, vaikka voimme nostaa esiin kiisteltyjäkin puheenvuoroja tai mielipiteitä. Tarkkailemme, missä suhteessa erilaisia ilmastojuuttuja tehdään ja minkälaisille äänille annamme tilaa. Asiattomien kommentointien moderointi ennen julkaisua ja myös jälkikäteen on tärkeää. Keskimäärin yli 20 prosenttia kommenteista jää julkaisematta. Emme avaa kommentointia, jos tiedämme, että aihe herättää keskustelua, jollaista emme sivuillamme halua.

Teksti: Mari Uusivirta

VINKIT MEDIALUKUTAIDON:

HAASTA ITSESI JA ASIAN- TUNTIJA, TUNNE JULKAISIJA JA TARKISTA FAKTAT

Ilmastonmuutosta käsitteleviin sisältöihin toimivat samat medialukutaidon peruskysymykset, joita tarvitset muutenkin – syvenny sisältöihin kriittisen ja aktiivisen lukijan asenteella.

1. Haasta itsesi: Miksi jokin asia aiheuttaa sinussa vahvan tunnereaktion? Miksi olet jostain asiasta tiettyä mieltä? Mitä et tiedä? Mieti ennen kuin jaat jutun eteenpäin. Yritä väitellä itsesi kumoon.
2. Tunne julkaisija. Kuka on julkaissut tekstin? Onko juttu julkaistu luotettavan median sivustolla? Miksi juttu on julkaistu, mihin se pyrkii? Onko kyseessä uutinen, mainos tai kantaaottava teksti? Ajaako teksti jotain poliittista agendaa tai johdetaanko siinä tarkoituksella harhaan?
3. Haasta asiantuntija: Miksi hän esiintyy asiantuntijana? Luotatko hänen tietämykseensä? Ovatko kaikki haastateltavat yhtä vahvoja asian tietäjiä?
4. Tarkista faktat. Pitävätkö jutun väitteet paikkansa? Mihin faktat perustuvat? Varo kertomusta. Jos tarina vaikuttaa liian hyvältä ollakseen totta, se ei todennäköisesti ole totta.

Lähde: Johanna Vehkoo: *Valheenpaljastajan käsikirja* (2019)

5 KYSYMYSTÄ MEDIALLE

JOURNALISTIN PITÄÄ VÄLTÄÄ TASAPAINOHARHAA

Ilmastojournalismin pitää auttaa lukijaa ymmärtämään, millä teoilla on suuri merkitys ja millä pieni, Maaseudun Tulevaisuuden päätoimittaja Jouni Kemppainen sanoo.

Miten ilmastoaiheet valitaan teidän lehdessänne?

Niistä näkökulmista, jotka lukijoillemme ovat tärkeitä. Esimerkiksi siitä, miten sitoa hiiltä peltomaahan eri lajikkeita tai viljelymenetelmiä käyttäen. Keskustelu hiilivarastoista ja ilmastonmuutoksesta on ollut meille tärkeä jo pitkään, koska lukijamme usein omistavat metsää ja maa-alueita.

Haastatteletteko ilmastodenialisteja?

Emme pidä olennaisena ilmastokyynistä näkökulmaa, jossa pohditaan, tapahtuuko mitään. Vastuullinen tapa lähestyä ilmastonmuutosta on todeta lämpenemisen tapahtuvan ja pohtia, miten siihen varaudutaan ja miten sen kanssa eletään.

Miten käsittelette ilmastoasioita tasapainoisesti eri näkökulmista?

Se on asioiden suhteellistamista, jotta ihmiset löytäisivät heille sopivan tavan käyttäytyä vastuullisesti ilmastonäkökulmasta. Suhteutamme jutuissamme sitä, mitkä ovat päästöiltään ja merkitykseltään isoja, mitkä keskikokoisia ja mitkä pieniä asioita. Jotkut pienet asiat voivat olla isoja joillekin ihmisille, ja se on ihan ok. Valitettavasti isot asiat saattavat olla pieniä joillekin, ja se ei ole ok.

Miten vältätte tasapuolisuusharhaa? Eli vältätte näyttämästä tasaveroisena tutkittua tietoa ja tietoa, jolle ei ole tieteellisiä todisteita.

Journalistin tehtävä yrittää luoda niin syvä tasapaino kuin kulloinkin on mahdollista. Se käy kuuntelemalla ja kuulemalla eri tavalla ajattelevia sekä luomalla kokoava yleiskuva. Ilmasto ei ole kummempi kuin muutkaan aiheet.

Miten huolehditte siitä, ettei politiikka hämmennä faktoja?

Poliitikot, kuten monet muutkin ihmiset ja eturyhmät, pyrkivät omasta näkökulmastaan katsoen hyvään lopputulokseen. Me pyrimme läpivalaisemaan, miksi taho on sitä mieltä kuin on niin, että tiedossa olevat faktat tunnustetaan. Ihmiset voivat sitten arvioida, ovatko samaa mieltä.

Teksti: Mari Uusivirta

INSTAGRAM-JOURNALISTI:

HÄMMENTÄJÄT HÄMMENTÄÄ, MUTTA PERUSFAKTAT EIVÄT MUUTU

Valeyliopistojen ja ylipositiivisten tutkimustulosten maailmassa selviää kriittisellä asenteella. Yle Kioskin Ilmastouutisten toimittaja Minea Koskinen tarkistaa tiedot ja luvut aina useasta lähteestä.

MP ILMASTOLAKI?

Usa </3 ilmastososopimus

SYLLISET LÖYTYI – Kolmasosa päästöistä muutamalta yhtiöltä

Tässä muutama esimerkki Yle Kioskin Ilmastouutisten Instagram-artikkeleiden otsikoista. Niitä tekee toimittaja **Minea Koskinen**. Hän on myös yksi ilmastomuutosta käsittelevän *Hyvän sään aikana* -median perustajista ja samannimisen tietokirjan kirjoittajista.

Ilmastouutisten Instagramiin ei tehdä mitään perusuutisia. Artikkelit ovat sekoi- tus kuvia, videoita ja kuvatekstejä. Sisällöl- tään jutut usein taustoittavat ajankohtaisia ilmastopuheenaiheita. Esimerkiksi Amazonin metsäpalojen aikaan Koskinen kirjoitti niiden historiasta. Tai kerran hän kirjoitti siitä, kuinka nykynuorilla on todennäköi-

sesti käytettävissään paljon pienempi hiili- budjetti kuin 1950-luvulla syntyneillä.

"[Ilmastosta huolestuneet] Nuoret koh- taavat epäilevää ja jopa vihamielistä kri- tiikkiä, joten yritän antaa heille painavia argumentteja", Koskinen kertoo.

Aiheet Koskinen poimii seuraamalla uutisia ilmastolasit silmillä. Hän ajattelee monenlaisten juttujen kuuluvan teemaan, esimerkiksi maakuntien lentokenttien tuki- rahoista kertovien uutisten. Lisäksi Koskinen seuraa alan asiantuntijoita, ilmastoasioihin erikoistuneita toimittajia ja ilmastojärjestö- jen uutisia.

Ilmastotoimittajalta vaaditaan tarkkaavai- suutta. Sen Koskinen on saanut huomata.

"Yritän käyttää eniten filttäreitä sekä tosi optimistisiin juttuihin että maailmanlo- pun uutisiin."

Koskinen nyrkkisääntö yltiöpositiivisuu- den torjumiseksi on tämä: jos joku on rat- kaisemassa koko ilmastomuutoksen, hän liioittelee.

Pahoja sudenkuoppia saattavat kai- vaa ilmastodenialistit, jotka hämmentä- vät keskustelua tahallaan. Hämmentäjä

saa helposti ilmastotieteen perusasiat ja kansainvälisen ilmastopaneeli IPCC:n mallinnukset näyttämään ristiriitaiselta, ellei kuuntelija ole perehtynyt asiaan. Koskinen muistuttaa, että sama koskee melkein mitä tahansa tieteenalaa.

Lisäksi internet on pullollaan valetieteellisiä julkaisuja, jotka saattavat vaikuttaa täysin uskottavilta. Myös luotettavien medioiden uutisointi saattaa antaa liian yksinkertaisen kuvan, koska jutuilla on tiukka näkökulma.

Miten Koskinen huolehtii juttujensa faktoista?

Ensinnäkin, koska hän on seurannut aihetta monta vuotta, oudot päästöluvut herättävät epäilyksen. Liki aina tarkistaessa selviää, etteivät ne pidä paikkaansa. Tietyt luvut, kuten Suomen päästömäärän, Koskinen muistaa ulkoa. Numeroiden tarkistamisessa hyviä lähteitä ovat Tilastokeskus ja Climate Action Tracker -sivusto.

Toiseksi Koskinen tarkistaa asiat monesta lähteestä. Jos kyseessä on esimerkiksi uusi tutkimus, hän tarkistaa, missä yliopistossa tutkimus on tehty ja onko se

vertaisarvioitu (siis ovatko ulkopuoliset tutkijat pitäneet sitä uskottavana).

”Jos on mainittu tutkijoita, googlaan, ovatko hakutulokset samantyyllisiä kuin uusi tutkimus ja mitkä mediat ovat häntä haastatelleet”, Koskinen kertoo.

Olenneista on hahmottaa, että perusasiat eivät ole muuttuneet sitten 1980-luvun. Uudet raportit vain tarkentavat samaa kuvaa.

”Sitä perusperiaatetta ei saa maton alle, että meiltä pääsee paljon hiiltä ilmakkoon ja sillä on vaikutusta.”

Teksti: Mari Uusivirta

HARJOITUKSIA

1. Keskustelkaa yhdessä:

- ✱ Kohtaatko media-arjessasi ristiriitaista tai epäselvää tietoa ilmastonmuutokseen liittyen?
- ✱ Mistä ja miten löydät luotettavaa tietoa ilmastonmuutoksesta?
- ✱ Kriittisen lukijan on olennaista haastaa myös itsensä. Kuinka helppoa on tunnistaa omia ennakkoluuloja tai asenteita?

2. Oman somekuplan tarkastelu

a) Tutki, mistä asioista sinun somekuplasi rakentuu. Avaa tilisi esimerkiksi Facebookissa tai Instagramissa ja selaa sitä 5–10 minuutin ajan. Millaisia sisältöjä siellä jaetaan? Mistä keskustellaan? Millaisia mainoksia näet?

Onko selaamissasi sisällöissä jollain tavalla mukana ilmastonmuutos? Jos on, mistä näkökulmasta ja missä sävyssä teema puhuttaa?

Mitä asioita somessasi ei näe? Mistä asioista siellä ei keskustella? Ovatko jotkut puheenaiheet, näkökulmat tai mielipiteet kiellettyjä?

b) Jakakaa huomionne somekuplistanne pareittain. Valitkaa mieluiten sellainen pari, jonka kanssa työskentelette vain harvoin.

c) Lukekaa Anu Kantolan kolumni [Sosiaalinen media ei polarisoi ihmisiä kupliin – syyt poliittiseen jyrkkyyteen ovat muualla](#) *Helsingin Sanomista* (HS 3.12.2019) ja pohtikaa yhdessä:

- ✱ Miten määrittelisitte somekuplan?
- ✱ Kuinka suuri vaikutus somekuplilla on mielipiteisiimme ja tietämykseemme?
- ✱ Kuinka helppoa on nähdä oman kuplan ulkopuolelle?
- ✱ Miten ilmastokeskusteluun liittyvää polarisaatiota voisi vähentää?

3.

Ilmastoväittely

Järjestäkää väittely ilmasto- tai ympäristöteemalla. Varaudu siihen, että voit joutua puolustamaan sellaista mielipidettä, joka ei ole omasi.

a) Jakautukaa neljän hengen ryhmiin ja valitkaa väittelyn aihe. Voitte väitellä ilmastonmuutoksesta laajasti, määritellä jonkin rajatun ilmastoon liittyvän aiheen tai valita jonkin oheisista valmiista aiheista. Päätäkää lisäksi, ketkä kaksi ovat väitteen puolesta ja ketkä sitä vastaan.

Väittelyn aiheita:

- ✱ Kertakäyttötuotteet/pikamuoti/yksityisautoilu/lihansyönti pitäisi kieltää.
- ✱ Jokaisen kuluttajan/Päätäjien/Suomen/Isojen yritysten pitäisi tehdä enemmän ilmastonmuutoksen estämiseksi.
- ✱ Ilmastonmuutokseen liittyvistä uhista ei puhuta riittävästi.
// Ilmastonmuutokseen liittyviä uhkia liioitellaan.
- ✱ Ilmastonmuutoksen ratkaisu on päättäjien, ei kuluttajien vastuulla. Kulutustottumusten muuttaminen ei ole tarpeen.
// Meistä jokaisen täytyy muuttaa elämäntapaamme ja kulutustamme ilmastoystävällisemmäksi.
- ✱ Suomen ei kannata yrittää pysäyttää ilmastonmuutosta, koska Kiina ja Intia saastuttavat paljon enemmän.

b) Valmistautukaa pareittain väittelyyn. Perehtykää asiaan ja valmistelkaa monipuolisia perusteluja väitteenne tueksi. Hiokaa oma pääväitteenne.

c) Järjestäkää väittelyt ryhmittäin siten, että muu luokka on yleisönä. Kukin väittely kestää noin 10–15 minuuttia. Muistakaa kuunnella toisen parin kannanottoja ja vastata niihin. Pitäkää väittely asiallisena, mutta pitäkää tiukasti kiinni kannastanne. Väittelyn tavoitteena on voittaa toinen.

d) Keskustelkaa lopuksi siitä, miltä väittely tuntui. Jouduitteko puolustamaan sellaista väitettä, jonka ei ole omanne? Kuinka vaikeaa se oli? Kuinka helppoa oli pitää kiinni tiukasti omasta kannasta? Oliko väittelyllä jotain vaikutusta siihen, mitä mieltä olet asiasta?

4.

Väittele itsesi kumoon

Johanna Vehkoo haastaa *Valheenpaljastajan käsikirjassa* (2019, s. 127) kokeilemaan itsensä väittelemistä kumoon.

Valitse aluksi jokin asia, josta sinulla on todella vahva mielipide. Muotoile kantasi tiiviiksi kannanotoksi. Kirjoita myös ylös, miksi olet tätä mieltä ja mikä on vaikuttanut kantasi syntyyn.

Perehdy muiden näkemyksiin aiheesta. Mistä näkemyksistä sinulla olisi opittavaa? Mitkä täydentävät omaa näkemystäsi? Tutustu myös omalle mielipiteellesi vastakkaisin näkemyksiin. Mitkä kannanotot tai perustelut vakuuttavat – mitkä eivät?

Yritä sitten väitellä itsesi kumoon. Millaisia todisteita tai perusteluja vaatisi, että muuttaisit mieltäsi tai että kantasi ei olisi enää yhtä varma?

Pohdi lopuksi, vaikuttiko työskentely jollain tavalla omaan kantaasi tai suhtautumiseesi asiaan.

5.

Termeillä on valtaa

Lue *Suomen Lehdissä* julkaistu Olli Seurin näkökulmateksti [Denialisti, skeptikko vai realisti – Miten nimittää keskustelijaa, joka haluaa rajoittaa ilmastotoimia?](#) (5.12.2019) ja vastaa kysymyksiin:

- ✱ Mikä ero on termeillä denialisti, skeptikko ja realisti? Mitä puolta kukin termi korostaa? Mitä ongelmia kussakin termissä on?
- ✱ Miksi sillä, mitä termejä mediassa käytetään, on niin suuri merkitys?
- ✱ Ilmastonmuutostoitimien vastustajien tavoitteena ei Seurin mukaan ole välttämättä debatin voittaminen vaan epävarmuuden lisääminen, faktojen hämärtäminen tai keskustelun siirtäminen. Kuinka hyvin näissä tavoitteissa on mielestäsi onnistuttu?
- ✱ Kuinka paljon mediassa pitäisi sinun mielestäsi kuulla niitä, jotka vastustavat ilmastotoimia?

NUORET ÄÄNESSÄ JA TOIMIJOINA

Nuorten ilmastoliike on iso ja näkyvä vaikuttaja. Nuoria kuullaan ilmastomuutokseen liittyvissä aiheissa paljon myös mediassa.

Nuorten ilmastoliike on vahva globaali vaikuttaja. Opetusministeri **Li Anderssonin** [mukaan](#) on turha kysyä, voivatko nuoret muuttaa maailmaa: "Ilmastolakkoilevat nuoret ovat osoittaneet, että he tekevät jo niin."

Ilmastoliike alkoi yhden nuoren protestina. **Greta Thunberg** ryhtyi elokuussa 2018 viikoittaiseen koululakkonsa. Nyt liikkeestä on kasvanut maailmanlaajuinen ilmiö, jonka ääni kuuluu kauas. Vuonna 2019 Thunberg oli Nobelin rauhanpalkinnon ehdokkaana ja Time-lehti valitsi hänet vuoden henkilöksi.

Nuorten aktivismi on nostanut ilmastomuutoksen yhä vahvemmin median jokapäiväiseksi uutiseksi. Ilmastomuutos on yksi ensimmäisistä teemoista, jossa nuoria kuullaan mediassa varsin laajasti aiheessa, joka ei ole erityinen "nuorten aihe". Nuorten näkemykset ovat esillä jutuissa ja he ovat äänessä myös asiantuntijoina. Nuoret ovat haastaneet vahvasti myös päättäjiä toimimaan ilmastomuutoksen hillitsemiseksi.

Ilmastolakkoilevien nuorten viesti on: ottakaa meidät ja ilmaston tila vakavasti. Kuulluksi tulemisen toiveen ja todellisuuden välissä vaikuttaa kuitenkin olevan vielä kuilu. Sanomalehtiweekilla 2019 julkaistussa *Nuoret ja vaikuttaminen* -tutkimuksessa selvisi, että vain joka kymmenes yläkouluikäinen kokee, että heidän näkemyksiään kuullaan hyvin koko Suomea koskevassa tai globaalissa päätöksenteossa. Vajaa viidesosa nuorista on sitä meiltä, että heidän näkemyksiään kuullaan hyvin mediassa.

Miten nuorten äänen kuulumista mediassa ja päätöksenteossa voisi vahvistaa? "Kuunnelkaa meitä tosissaan", oli erään seiskaluokkalaisten vastaus *Nuoret ja vaikuttaminen* -tutkimuksessa, kun kysimme, miten mediat voisivat huomioida paremmin nuorten mielipiteet ja näkemykset.

Myös ministerien syksyllä 2019 järjestämässä *Nuoret ja ilmastokriisin ratkaisu* -keskustelutilaisuudessa nuorten näkemys oli selvä. Ilmastokriisin ratkaisu kuuluu päättäjille ja heidän tulee löytää keinot kuulla nuoria. ✨

MYÖS KANSALAISET PÄÄSEVÄT ÄÄNEEN

Median pitäisi kuunnella nuoria ilmastonmuutoksen asiantuntijoina nykyistä enemmän, Aamulehden kouluyhteistyöstä vastaava toimittaja Hanna Haukijärvi sanoo.

Kenen ääni kuuluu ilmastojutuissanne?

Ilmastoasiat näkyvät hyvin monenlaisissa jutuissa. Kansainvälisiä raportteja käsittelevät jutut ovat esimerkiksi usein hyvin tutkijavetoisia. Kansalaiset, ja viime aikoina Greta Thunbergin ansiosta etenkin nuoret, ovat aktivoituneet paljon ilmastokysymyksessä ja pääsevät siksi myös jutuissa ääneen.

Miten valitsette ilmastojuttujen haastateltavat?

Rivitoimittaja, joka tekee muitakin kuin ilmastojuttuja uutistoimituksessa, valitsee luultavasti haastateltavat aiheen mukaan. Tiede- ja ulkomaantoimituksissa taas on todennäköisesti käytössä jonkinlainen lista ilmastoasiantuntijoista.

Kuinka hyvin nuorten ääni kuuluu asiantuntijoina ilmastojuutuissa?

Saisi kuulua enemmänkin ja luulen, että se on lisääntymässä. Ylipäätään niin meillä kuin monilla muilla mediataloilla on paljon opittavaa siinä, miten voimme kuulla lapsia ja nuoria asiantuntijoina. Ilmastomuutos jos mikä on tulevaisuuden asia, ja siihen lapsilla ja varsinkin opinnoissa pidemmälle ehtineillä nuorilla on varmasti paljon vastauksia.

Millä tavalla huomioitte nuoren yleisön ilmastosisällöissä?

Nuoret pääsevät esiin varsinkin silloin, kun he ovat itse aktiivisia ja toimivat, esimerkiksi ilmastomielenosoituksissa. Luulen, että Sanomalehtiweekilla mietimme, miten pääsemme kiinni näkökulmiin, jotka askarruttavat nimenomaan nuoria.

Miten nuori voi päästä ääneen mediassa?

Julkaisemme hirveän mielellämme nuorten mielipidekirjoituksia, se on yksi hyvä tapa tuoda laajaan tietoisuuteen nuorten ilmastoajatuksia. Kannattaa myös ehdottomasti olla yhteydessä toimitukseen ja kertoa omia juttuvinkkejä, esimerkiksi jos omassa koulussa on ilmastoteema tai joku ilmastoasia askarruttaa. Ohjeet näihin löytyvät yleensä lehden verkkosivuilta.

Teksti: Mari Uusivirta

ILMASTOAKTIVISTI:

ENEMMÄN NUORIA JA ASIAANTUNTIJOITA UUTISIIN

17-vuotias Zahra Karimy on ilmastoaktivisti ja toimittaja. Hänestä tiedotusvälineet eivät ole onnistuneet kertomaan kyllin selvästi, kuinka ilmasto-muutos vaikuttaa arkeen ja ihmisoikeuksiin.

Loppuvuodesta 2018 **Zahra Karimy** ymmärsi, kuinka suuri uhka ilmastonmuutos on yhteiskunnalle ja planeetalle. Tutustuttuaan tutkimustietoon Karimy alkoi osoittamaan mieltään viikoittain Fridays for future -koululakoissa eduskunnan portailla.

Toiminta auttaa ilmastoahdistukseen, jota Karimy monen muun nuoren tavoin kokee. Samaan aikaan hän on iloinen, että ratkaisuja ja teknologioita ilmastonmuutoksen torjumiseen on olemassa. Mutta ahdistusta aiheuttaa se, ettei tarvittavia päätöksiä tehdä.

"Tulevaisuus pelottaa. Ja ärsyttää, kun mietin, ketkä elävät täällä pidempään, vanhukset tuolla eduskunnassa vai me", hän sanoo.

Karimy opiskelee Helsingissä Kulosaaren yhteiskoulun lukiossa toista vuotta. Tänä lukuvuonna mielenosoitukset ovat

jääneet vähälle, mutta hän on päässyt vaikuttamaan esimerkiksi ministereiden pyöreän pöydän keskustelussa.

Journalismilla ja tiedotusvälineillä on Karimyn mielestä suuri vastuu siitä, että ihmiset ymmärtävät, kuinka suuresta uhasta on kysymys.

"Median pitää levittää tietoa ajankohtaisista asioista, ja juuri nyt ilmastonmuutos on koko ajan ajankohtainen."

Karimy on itsekkin toimittaja. Hän kuuluu pääkaupunkiseudun Nuorten ääni -toimitukseen ja lisäksi hän on juontaa erilaisia tapahtumia, esimerkiksi syyskuun kansainvälisen ilmastolakon Helsingissä.

Karimy sanoo, että mediassa käsitellään ilmastonmuutoksen uhkaa "aika hyvin". Hän kuitenkin toivoo enemmän asiantuntijoiden haastatteluita ja vähemmän vähätteleviä kolumneja. Journalismi ei ole hänestä vielä onnistunut kyllin selkeästi näyttämään, kuinka ilmaston lämpeneminen konkreettisesti vaikuttaa jo nyt eri puolilla maailmaa.

"Jutuissa voitaisiin selittää, että jos et usko asiantuntijoita ja tiedettä, katso ympärillesi."

Nuoret ilmastoaktivistit ovat nousseet juttujen aiheiksi kansainvälisten ilmastolakkojen aikaan. Se ei Karimyn mielestä

riitä, vaan nuoria pitäisi kuulla enemmän kokemusasiantuntijoina ilmastoahdistuksesta ja siitä, mitä he ovat valmiita tekemään ilmastonmuutoksen torjumiseksi. Karimy ajattelee, että medially on suuri rooli muutoksessa, ja siksi sen pitää välittää eteenpäin nuorten suuri huoli.

Koska tilanne vaatii suuria yhteiskunnallisia muutoksia, Karimyn mielestä median pitää käsitellä poliitikkojen ilmastotoimia nykyistä kriittisemmin. Hän kaipaa juttuja siitä, keiden puheet vastaavat tekoja, sekä siitä, millaisia aloitteita ja päätöksiä puolueet ja kansanedustajat ovat tehneet.

Karimy kokee, että ilmastokriisin torjuminen on tärkeää tulevien sukupolvien tulevaisuuden turvaamiseksi. Jo nyt muutuvasta ilmastosta kärsivät eniten kehittyvien maiden tytöt. Ja heidän päästönsä ovat hyvin pienet verrattuna esimerkiksi suomalaisiin.

”Tämä on ihmisoikeuskysymys. En halua, että ihmiset kärsivät.”

Teksti: Mari Uusivirta

AKTIVISTIN VINKIT:

NÄIN HYÖDYNNÄT MEDIAA ILMASTO- VAIKUTTAMISESSA

1. Vaikuta somessa. Esimerkiksi Twitterissä voi helposti saada yhteyden poliitikkoihin. Tägää heidät twiittiin ja kysy puolueen kannasta ja ilmastotoeista.
2. Jos et halua somevaikuttajaksi, voi ilmastoaiheisia juttuja retwiitata tai jakaa Instagramin tarinoissa. Tieto leviää, kun kaverisi näkevät artikkelit.
3. Ryhdy aktivistiksi ja lähde mielenosoitukseen. Mediat ovat kiinnostuneita nuorista aktivisteista.
4. Ota yhteyttä toimittajiin tai laita sähköpostia toimitukseen. Kerro, millaisia aiheita ja millaista journalismia kaipaat.

Vinkit antoi ilmastoaktivisti Zahra Karimy. Lue hänen haastattelunsa edelliseltä aukeamalta.

HARJOITUKSIA

1. Keskustelkaa yhdessä:

- ✱ Kuinka hyvin päättäjät ja media kuulevat nuoria?
- ✱ Miten nuorten äänen kuulumista voisi vahvistaa?
- ✱ Kuinka iso vaikutus nuorten ilmastoliikkeellä voi olla?
- ✱ Miten te voitte omasta mielestänne parhaiten vaikuttaa?

2. Koululakkoja ja muita ilmastotekoja

a) Kuinka tärkeää teille on voida vaikuttaa:

- ✱ omaan arkeenne ja kouluun liittyviin asioihin?
- ✱ oman kuntanne asioihin?
- ✱ yhteiskunnallisiin ja globaaleihin asioihin laajemmin?

b) Lukekaa Pekka Rahkon kolumni [Onko ilmastolakko pätevä syy lintsata koulusta?](#) *Kalevasta* (17.1.2019).

- ✱ Onko teidän mielestänne oikein lintsata koulusta ilmastolakon vuoksi?
- ✱ ”Ehkä me tarvitsemme juuri tätä uutta sukupolvea. Ilmastotekoja vaaditaan nyt, ei joskus epämääräisessä tulevaisuudessa”, Rahko kirjoittaa. Kuinka suuri vastuu nuorilla on ilmastomuutoksen pysäyttämisessä?

c) Miten koulu voisi yhä vahvemmin edistää nuoren osallistumista ja vaikuttamista? Suunnittele konkreettinen idea, jonka voisi toteuttaa teidän koulussanne.

3.

Greta Thunberg, globaali ilmastovaikuttaja

a) Greta Thunberg on nuorten ilmastoliikkeen keulahahmo. Lukekaa *Iltalehden* juttu [Vielä vuosi sitten Greta Thunberg oli kiinnostava nuori, jota oli helppo lähestyä – sitä hän ei ole enää](#) (IL 13.12.2019) ja keskustelkaa yhdessä:

- * Kuinka tuttu hahmo Greta Thunberg on teille entuudestaan?
- * Miksi Thunbergista on tullut niin näkyvä ja vaikutusvaltainen toimija?
- * Millaisia vaikutuksia julkisuudella on ollut Thunbergin toimintaan?
- * Millainen rooli ja merkitys Thunbergillä on teidän mielestänne ilmastomuutoksen vastaisessa työssä?

b) Greta Thunberg puhui YK:n ilmastokokouksessa syyskuussa 2019 (ks. *Kansan Uutiset* 24.9.2019: ["Kuinka te kehtaatte?" – Näin puhui Greta Thunberg](#)) ja Madridin ilmastokokouksessa joulukuussa 2019 (ks. *Aamulehti* 5.12.2019: [YK:n ilmastokokouksen lopputuloksesta pettymys – siinä on paljon selittämistä vihaisille nuorille](#)).

Mitä te sanoisitte, jos saisitte puhua päättäjille ilmastomuutoksesta? Suunnitelkaa oma neljän minuutin vaikuttava puheenvuoro, jonka suuntaatte joko kunnan, valtion tai globaalien tason päättäjille. Videoikaa puheenvuoronne.

4.

Vaikuttajan henkilökuva

Tutustu erilaisiin ilmastovaikuttajiin – sekä nuoriin että aikuisiin eri aloilta. He voivat olla paikallisia ruohonjuuritason toimijoita (esimerkiksi jostakin ympäristötekoja tehneestä yrityksestä tai järjestöstä), valtakunnallisia tai globaaleja vaikuttajia.

Perehdy yhden vaikuttajan toimintaan tarkemmin. Selvitä, miksi hän haluaa olla mukana vaikuttamassa, miksi juuri tämä teema on hänelle tärkeä ja mitä hän käytännössä tekee.

Tee etsimäsi tiedon pohjalta vaikuttajasta henkilökuva, jossa pyrit muodostamaan hänestä mahdollisimman laajan kokonaiskuvan. Voit tehdä henkilökuvan haluamassasi muodossa – joko kirjoitettuna tekstinä, videona tai vaikkapa sarjakuvana.

5. Nuorten ääni kuuluviin mediassa!

a) Tutustukaa uuteen Rare-mediaan, joka pyrkii uudistamaan journalismia. Sitä tekevät nuoret nuorille. [Journalismi ei saavuta nuoria, koska sitä tekevät liian vanhat ihmiset väärässä paikassa, sanovat nuorten palkitun Rare-median tekijät](#) (Helsingin Sanomat 9.12.2019).

b) Mikä saisi teidät kiinnostumaan ilmastouutisoinnista? Keskustelkaa Rare-median tekijöiden esittämien väitteiden pohjalta siitä, miten mediat voisivat huomioida paremmin nuoren yleisön.

- ✱ "Jos media haluaa tavoittaa muitakin kuin keski-ikäisen yleisön, jutut pitää tarjota muodossa, joka kiinnostaa nuoria."
- ✱ "Sisällön pitää mennä sinne, missä nuoret jo ovat."
- ✱ "Päivän uutisia tekevät liian vanhat ihmiset."
- ✱ "Nuorten pitää päästä tekemään itse juttuja heitä kiinnostavista aiheista."
- ✱ "Nuoret haluavat kuulla muita nuoria ja haistavat kyllä, jos heille yritetään tehdä juttua nuorekkaaseen tyyliin."
- ✱ "Haluamme tehdä tästä maailmasta paremman paikan: kaiken toiminnan tavoitteena on kestävä kehitys, moninaisempi mediakuvasto ja tasa-arvo."

c) Ideoikaa uudenlaisia uutisoimisen tapoja, jotka ammentavat tubettajien, pelien tai somekerronnan tyylistä. Miten ilmastonmuutoksesta voisi uutisoida uudella tavalla? Millainen uutisointi innostaisi teidät seuraajaksi?

LÄHTEET:

Nikkanen Hanna ja työryhmä: Hyvän sään aikana. Mitä Suomi tekee, kun ilmasto muuttaa kaiken (2017)

Reuters-institute: How Young People Consume News and The Implications For Mainstream Media (2019)

Sipari Pinja: Open ilmasto-opas, www.openilmasto-opas.fi (2019)

Vehkoo Johanna: Valheenpaljastajan käsikirja (2019)

MATERIAALIN TUOTANTO:

Toimittanut: **Hanna Romppainen, Sanomalehtien Liitto**

Haastattelut: **Mari Uusivirta**

Taustatekstit ja harjoitukset: **Hanna Romppainen**

Kuvitukset ja taitto: **Annukka Mäkijärvi**

Editointi: **Elina Kuismin**

Tuotanto: **Sanomalehtien Liitto,
Sanomalehti opetuksessa 2020**

Sanomalehtien Liiton ja sen jäsenlehtien mediakasvatus-toiminta tukee lasten ja nuorten kriittistä ja aktiivista mediasuhdetta. Autamme opettajia hyödyntämään uutismediaa opetuksessaan ja tuotamme media-kasvatuksellisia oppimateriaaleja eri ikäryhmille.

Pallo hallussa on käytännöllinen työkalu mediakasvatukseen yläkoulussa ja toisella asteella. Opas antaa näkökulmia luotettavan ilmastotiedon tunnistamiseen ja median ilmastouutisoinnin tarkasteluun sekä kannustaa nuoria osallistumaan ja vaikuttamaan.

